Ioan ***Hosu***

Voluntariatul în proiectele de dezvoltare comunitară

Proiectele derulate de către organizațiile neguvernamentale surprinse de cercetare își propun, indiferent de domeniul la care facem referire, rezolvarea problemelor cu care se confruntă comunitățile de romi sau etnia romilor în general. În acest sens, am considerat important ca unul din studiile de caz să se oprească asupra unei organizații a cărei misiune principală este dezvoltarea comunitară a romilor. Deși organizația aleasă este localizată în sudul României, proiectele se regăsesc în mai multe zone geografice ale țării. Un alt argument important în alegerea ei a fost identificarea practicilor și modelelor de lucru utilizate în cadrul unor astfel de proiecte, dată fiind noutatea inițiativelor care privesc dezvoltarea comunitară.

Interesul nostru s-a îndreptat spre o comună din nordul Transilvaniei, iar proiectul vizează înființarea unui centru comunitar pentru romii din localitate, al cărui obiectiv principal să fie îmbunătățirea situației lor prin crearea de locuri de muncă în meserii tradiționale, ridicarea de locuințe sociale, îmbunătățirea situației medico-sanitare etc.

Proiectul, precum și toate celelalte activități derulate în cadrul acestei organizații, nu numai că se încadrează în obiectivele propuse la constituirea organizației, dar - lucru important - răspunde și unor nevoi reale existente în cadrul comunităților de romi. Existența unor parteneriate strategice cu finanțatori permanenți din afara țării a permis organizației ca de la înființare și până în acest moment să nu fie nevoită să-și adapteze proiectele pe care le derulează în funcție de nesiguranța materială existentă pe piața noastră. „Avem parteneri externi, dar nu este numai o relație de finanțare simplă, este o colaborare mai largă - mărturisea interlocutorul nostru -, care implică contacte de substanță: schimb de experiență, consultări etc. În cazul programelor M., propun proiecte doar olandezii, dar partenerul meu a depus împreună cu mine aceste proiecte, așa că suntem doi coordonatori de program; nu iau hotărâri majore până nu i le transmit și lui, iar situația este valabilă și invers." Cu toate că există un finanțator strategic care asigură resursele materiale pentru derularea programelor, la nivelul organizației se mai elaborează proiecte și pentru licitații ce apar ulterior pe piață: „Ne mai orientăm și spre alte finanțări doar în măsura în care prin aceasta reușim să replicăm proiectele pentru care am avut finanțare de la olandezi". Colaborarea cu finanțatorul se bazează pe proiecte a căror derulare este pe termen mediu (doi sau trei ani). „Cei din alte țări zic așa: pentru programele de dezvoltare comunitară, ca să ai dezvoltare durabilă, abia după vreo trei ani lași ceva în urma ta. Este nevoie de o perioadă de timp, vrei să schimbi ceva, așa că trebuie să privești totul ca pe un proces de învățare care durează, este vorba de timp atunci când vrem să schimbăm comportamentul sau

atitudinea beneficiarilor". Așadar, interlocutorul consideră că dezvoltarea comunitară nu constă doar în „desfășurarea unor activități de tip economic, ci beneficiarii proiectului fac și un fel de educație". Banii care rezultă dintr-un proiect de dezvoltare de succes se vor întoarce în cadrul aceleiași comunități sau în cadrul alteia care are nevoie: „banii care ies intră tot la ei sau la alte comunități care au nevoie".

Scopurile inițiale al organizației, precum și obiectivele proiectului sunt identice: „misiunea inițială și cea de acuma este aceea de cercetare și implementare de politici publice în România". Domeniul de activitate, dezvoltarea comunitară, reprezintă un teren de lucru în care este și va fi foarte mult de lucru pentru toți cei care își propun îmbunătățirea situației romilor - opinează interlocutorul nostru. În ceea ce privește dezvoltarea comunitară, există diverse abordări legate de implementarea unor programe, diferențele de optică chiar în cadrul aceleiași organizații putând conduce la apariția unor grupuri de inițiativă sau organizații noi: „Din cauza unor divergențe de opinie cu cineva dintr-o altă organizație la care lucram înainte să-mi constitui agenția, am vrut să lucrez într-o organizație care să funcționeze în acord cu perspectiva mea". Activitățile actuale au în vedere următorul model: „În cadrul proiectelor de dezvoltare comunitară plecăm de la colaborări și implicarea administrației publice locale...; este o practică care dă randament". De asemenea, subiectul intervievat consideră că acțiunile de moment trebuie să fie înlocuite cu altele bazate pe strategii în care comunitatea să fie participantă și nu doar „martor" la ceea se întâmplă: „de cele mai multe ori lipsește verificarea strategică pentru dezvoltarea comunitară, mai toate inițiativele sunt pompieristice, toate pleacă de la buget...; dacă n-avem bani, nu putem să ne gândim ce facem peste nu știu cât timp...; asta este povestea care o toarnă toți, și primarii, și Guvernul..., toți".

Ideea de proiect este de asemenea un element important care contribuie poate în cea mai mare măsură la reușita unor astfel de inițiative. Iată care este modelul de lucru privitor la culegerea unor noi idei sau inițiative în cadrul programelor derulate: „Mergeam o zi într-o comunitate, acolo vorbeam cu oamenii, apoi strângeam toate ideile. De fapt, eu stabilesc inițial legătura cu comunitatea, apoi dacă aceste idei sunt o necesitate pentru comunitate, dau curs inițiativei lor".

Despre cei care participă la buna desfășurare a proiectului aflăm că sunt tineri și foarte tineri, fiecare având o serie de responsabilități bine precizate pe care și le-a asumat. Odată intrat în organizație, există o perioadă de tatonare, în care fiecare își dă seama ce poate și ce i-ar plăcea să facă, la ce proiect va lucra, în această manieră având loc un proces natural de formare a echipelor de proiect: „fiecare are responsabilități, dar fiecare a beneficiat de o perioadă de probă pentru a-și găsi locul în organizație; fiecare poate să-și aleagă ce crede că-i place și poate face mai bine".

În ceea ce privește luarea deciziei în cadrul proiectului/organizației, există două nivele: un prim nivel al deciziilor operaționale, la care participă toți cei implicați în proiecte, cu scopul de a găsi cele mai bune soluții; pe un al doilea nivel se află deciziile strategice, luate doar la nivelele superioare în cadrul organizației: „Deciziile nu le iau eu singură - ne declară interlocutoarea noastră -, nici înainte nu le luam, iar acum nu mai pot să le iau chiar dacă aș vrea; o parte din deciziile ce privesc

direcția organizației mă vizează în special pe mine, nu că vreau să-mi impun punctul de vedere, dar cred că așa este mai bine... Pe de altă parte, cred că este bine să-i asiști pe cei care sunt la început în procesul luării deciziilor; dacă nu prea știu ce să facă și-i las în nesiguranța lor, atunci nu vor crește calitativ, iar în timp se vor vedea și consecințele, care de obicei vor fi negative". La nivelul organizației există o persoană care se ocupă de promovarea imaginii, ca factor deosebit de important în relația cu cei din afara fundației: „avem aici angajat un om care se ocupă doar de imaginea organizației, scrisori de intenție și de prezentare a imaginii de web, și culmea, am ajuns să am mai des schimburi de idei pe problema dezvoltării comunitare cu cei din străinătate decât cu cei din România".

Perioada de derulare a proiectelor este de obicei de doi sau trei ani, asta pentru că organizația beneficiază de parteneriate strategice cu organisme din străinătate, care preferă acest tip de colaborări. Există însă și proiecte care se desfășoară în cadrul unor termene mai reduse - de câteva luni până la un an. Proiectele lungi reușesc să producă schimbări multiple la nivelul comunității, iar ceea ce este interesant în cadrul acestora sunt tocmai transformările care au loc în rândul beneficiarilor. Stilul de lucru cu comunitatea este un aspect foarte important în cazul proiectelor de dezvoltare comunitară. Pe lângă asocieri și parteneriate cu administrația publică locală, cel mai important lucru este să ai un grup de inițiativă al comunității care să se implice activ și să sprijine derularea proiectului: „Merg cu un grup de inițiativă la primar, dăm bună ziua, iar acesta îi recunoaște ca fiind oameni de ispravă și cu inițiativă. După ce stabilim relațiile cu autoritățile locale, fiecare primește sarcinile ce-i revin: unu-i contabil, altu-i cutare etc; dacă grupul de inițiativă merge bine, atunci urmează să apară și banii. Acest grup de inițiativă este recunoscut și avem hotărâri ale Consiliului Local în acest sens".

Proiectele de dezvoltare comunitară au la bază implicarea unor grupuri de inițiativă locală pe bază de voluntariat: „într-o primă fază există o tatonare, iar ei nu sunt plătiți pentru ceea ce fac. Dar nu poți merge numai pe voluntariat, pentru că în timp entuziasmul se stinge sau oamenii își fac treaba de mântuială". Pentru că ideea de proiect aparține comunității și este impusă de un grup de inițiativă, la nivel local nu au apărut situații în care să fie necesară schimbarea obiectivelor propuse inițial: „fiecare știe ce are de făcut, fiindcă există un plan local care a stat la baza proiectului de dezvoltare. Fiecare are sarcina lui. Primarul, constructorul, învățătoarea, oamenii în general știu care sunt sarcinile lor". Această perspectivă este considerată de interlocutor drept cea mai potrivită pentru derularea programelor. Stilul de lucru menționat a fost adoptat după ce într-o primă fază ideea de proiect era elaborată fără consultarea comunității, iar practica aceasta și-a dovedit rapid ineficiența: „Am văzut în primul an, când am prezentat o idee personală, că oamenii intră în panică și până să-i fac să înțeleagă cum procedăm să fie bine, trece ceva timp. De aceea eu îmi culeg ideile de la ei, mă sfătuiesc cu ei".

Vorbind despre piedicile sau constrângerile care au apărut pe parcursul derulării proiectului, subiectul intervievat identifică două mari categorii: una care vine din partea comunității de romi, cealaltă derivând din raporturile cu instituțiile statului și din legislația incoerentă. Referitor la aceste aspecte, observațiile interlocutorului nostru par cât se poate de pertinente: „Cel mai grav este atunci când comunitatea, deși are mare nevoie de ajutor, nu răspunde la propunerile pe

care noi le facem; în alte situații am văzut că un anumit fel de bunăstare demobilizează o comunitate". Pe de altă parte, „n-avem o legislație clară care să ne clarifice ce este aia dezvoltare comunitară. Avem o lege a dezvoltării regionale, care nici aceea nu prea merge, dar problema mare este rezistența la schimbare a unora care lucrează în administrația publică locală".

Alegerea comunităților ce beneficiază de acest gen de proiecte reprezintă un pas important care contribuie în mare măsură la reușita inițiativelor de dezvoltare comunitară: „în unele cazuri am ales comunități de romi aproape asimilate, dar eu nu merg pe chestii limită, aleg acele comunități care nu sunt nici foarte compacte, nici foarte tradiționale; important este să aibă un oarecare nivel de dezvoltare, oamenii să aibă un nivel minim de școlarizare, asta pentru că urmează să dezvoltăm activități economice". Obiectivele proiectelor de dezvoltare comunitară acoperă o gamă largă de activități, iar unele din acestea reprezintă puncte de plecare pentru înființarea unor centre noi: „în general, nu merg în comunitățile dezvoltate; sunt comunități unde plec de la un proiect de educație, introducerea limbii romani în școală, dar după aceea am grijă să chem părinții și să stau de vorbă cu ei, încercând să aflu cum cred ei că s-ar mai putea îmbunătăți lucrurile". Pe parcursul interviului am remarcat faptul că în cazul proiectului beneficiarii sunt reprezentați de grupuri foarte largi din cadrul comunității: copii, adulți, persoane defavorizate. De asemenea, persoana intervievată a punctat și câteva dintre observațiile primite vizavi de derularea proiectului: „unii m-au criticat pentru faptul că anumite activități implică și alte grupuri etnice: români, maghiari, sași..., dar n-am cum să mă adresez strict numai unui grup... în momentul în care oamenii lucrează împreună, încep să se cunoască între ei, se creează tot felul de relații etc; cred că rezultatele unor proiecte de dezvoltare comunitară trebuie să conducă și la îmbunătățirea relațiilor interetnice dintr-o comunitate. Într-o localitate în Ardeal unde am introdus gazul pentru o comunitate de romi, au beneficiat de aceasta și românii, maghiarii..., și nu cred că este ceva rău în asta".

O ultimă problemă pusă în discuție în cadrul interviului a fost mobilizarea comunității, fiind foarte interesant modul în care se realizează comunicarea cu comunitatea. Deși există un grup de inițiativă cu care se lucrează în cadrul proiectului, mai sunt necesare și alte forme prin care se încearcă motivarea întregii comunități și atragerea unui număr cât mai mare de membri în activitățile programului. În cazul proiectului la care facem referire, ni s-a spus că, „uneori, ne întâlneam în mijlocul comunității sau la punctele de lucru unde construiam case sociale. Alteori aranjam întâlnirile la casa de rugăciune sau comunicam prin intermediul liderului din comunitate, iar acolo unde exista parteneriat cu Primăria făceam întâlnirile chiar la sediul acesteia".

Acestea sunt doar câteva aspecte vizavi de problematica dezvoltării comunităților de romi pe baza acțiunilor filantropice, dar și a voluntariatului local. Deși dezvoltarea unor asemenea proiecte este mult mai complexă decât poate reieși din discuțiile avute cu unul dintre cei mai autorizați coordonatori, totuși dificultățile ce apar pe parcurs sunt depășite relativ ușor datorită entuziasmului și optimismului persoanelor implicate în derularea unor astfel de proiecte.

Ioan Hosu

Filantropie și apropiere umană

Organizația aleasă pentru prezentul studiu de caz este una din puținele din Transilvania care are ca domeniu de activitate strângerea de fonduri cu ajutorul voluntarilor, fonduri ce sunt ulterior folosite pentru sprijinirea copiilor romi din categoriile sociale cele mai defavorizate. Apoi, un alt aspect demn de reținut este faptul că această organizație a încercat obținerea de resurse prin intermediul unor concerte care valorificau patrimoniul cultural al etniei rome.

Comunitatea în care se derulează proiectul este în principal localizată la nivelul unui oraș din partea de vest a României, grupul țintă fiind constituit din copii ai străzii, romi, dar nu numai. Principalul obiectiv al proiectului este înființarea a două așezăminte: o cantină și un dormitor pentru copii fără adăpost sau pentru cei care provin din familii sărace. Derularea programului a fost posibilă datorită sprijinului acordat de către alte organizații: „am pornit organizația cu un domn de la o altă organizație locală. La început a fost foarte greu, au trebuit făcute acte și demersuri, a fost greu până nu ști demersurile administrative". Această colaborare cu instituții sau organizații nonguvernamentale locale a fost necesară pentru obținerea unor spații care să permită derularea activităților din proiect.

Asociația a apărut în 1995, iar la înființare avea ca principal obiectiv schimbarea situației socio-economice a romilor din județ: „am văzut că toate organizațiile care au fost după 1989 în județ au făcut foarte puțin pentru romi". Din punctul de vedere al structurii etnice a echipei implicate în proiect trebuie spus că regăsim atât romi, cât și români și maghiari. Deși există și beneficiari români, programul își propune îmbunătățirea situației sociale a romilor.

Conducătorul acestei organizații a bătut la toate ușile în speranța că cineva va oferi un sprijin pentru continuarea proiectelor sale care veneau în sprijinul copiilor fără adăpost: „Cei de la Consiliul Județean m-au îndrumat să cer ajutorul unor biserici din oraș. Am vorbit cu câțiva pastori șefi, dar eu vă spun sincer că regret această problemă... Au promis, ca mai apoi să nu rezolve; dacă promiți trebuie să te ții de cuvânt, că Dumnezeu vede ce persoane suntem... Eu nu vreau să supăr pe nimeni, dar mai bine să spună de la început: «Domnule eu nu te pot ajuta!»". Nici firmele din județ nu au fost prea darnice, pentru că patronii abia scot salariile pentru angajați: „de la firme am primit mai mult produse, cu banii vedeți cum este..., și ei sunt într-o situație grea; aici este problema, nici ei nu prea au fonduri". În plan local, interlocutorul nostru a găsit prea puțină înțelegere la cei care puteau să ofere un sprijin pentru inițiativele sale. A fost însă norocos, reușind să identifice surse de finanțare în străinătate.

Încă de la începutul existenței organizației, interlocutorul a solicitat și a obținut, chiar dacă nu cu foarte mare ușurință, sprijinul administrației publice locale: „În 1996 a venit primar domnul S. La dânsul am insistat foarte mult și până la urmă am reușit să obțin acest sediu". „Cu Primăria, cu Prefectura, cu Poliția am avut contacte foarte bune, am preluat copii de la ei. Mai sunt și neajunsuri, vedeți ce se poate se poate, ce nu se poate, nu se poate." În ceea ce privește obiectivele, interlocutorul nostru ne-a mărturisit că „înainte de a face această cantină, am fost primul care am început să fac ceva pe partea culturală a romilor. Am organizat în oraș un festival al romilor, la nivel de județ, împreună cu Inspectoratul pentru Cultură, domeniul fiind tradițiile romilor. De atunci am reușit să facem acest festival în fiecare an. Am făcut și în afara județului spectacole, dar din asta nu prea putem aduna fonduri".

Se observă o reorientare destul de rapidă în ceea ce privește activitățile organizației, păstrându-se însă obiectivul principal propus la înființare. Prin urmare, o nouă inițiativă a dus la o readaptare a planului de acțiune în direcția activității de colectare de fonduri în scopuri caritabile/filantropice: „Am pornit această cantină prin 1997, care a funcționat vreo doi ani. În acest timp am beneficiat de sprijin. Străinii au fost sponsorii... Eu am lucrat cu ei, sunt niște oameni foarte sensibili și foarte pretențioși". Realizarea obiectivelor proiectului a fost posibilă datorită unor parteneriate care aveau la bază relațiile personale: „Aveam un prieten în Anglia, prieten de familie, și prin dânsul am putut face această cantină. El a insistat și am pornit cu 200 de dolari. Să faci o cantină pentru copii, să le dai o masă caldă este un lucru nemaipomenit. Nu-i adevărat ce spune lumea, că toți acești copii fac numai lucruri rele. Dacă este cineva care să-i educe, ei se pot educa. Și la asta ar trebui să ne gândim noi și eu cred că ar trebui tras un semnal peste tot în țara asta; ei aici s-au născut, aici o să rămână. Vedeți că și la Guvern ajung oameni care sunt capabili, numai că nu-i interesează etnia romă". Principala problemă cu care s-au confruntat pe parcursul derulării proiectului a fost legată de partea financiară, existând însă dificultăți și la nivelul echipei implicate.

Cele de mai sus ilustrează foarte clar constrângerile la nivelul societății românești, lipsa de preocupare vizavi de nevoile etniei rome. În acest sens, interlocutorul semnalează veșnica problemă cu care trebuie să se confrunte romii: „Și aici asta-i situația, în alte părți există contribuție financiară, dar când este vorba de romi, nu mai sunt bani, așa-i? Atunci mai bine să ne spună de la început, n-avem bani și nu mai faceți alte proiecte". Situația existentă cu partenerii din străinătate: „ Ei ne-au spus că șase luni vor susține proiectul, dar l-au susținut timp de un an și șase luni, după care au spus că și cei din România ar trebui să facă ceva".

Pe lângă cantină a funcționat o perioadă de timp și un dormitor pentru tinerii fără adăpost, fiind găzduiți circa 10 adolescenți. În acest sens, liderul organizației a considerat că este importantă atragerea de fonduri din donații (din țară și din

străinătate), parteneriate cu Primăria, Prefectura, Poliția etc: „Generația asta care iese (cei tineri) trebuie ridicată. Nu trebuie lăsați baltă, dar pentru asta pentru toată lumea trebuie să fie o prioritate".

Privitor la relația cu presa locală, interlocutorul a fost surprins de faptul că aceștia veneau să prezinte lumii astfel de acțiuni chiar fără ca el să le fi solicitat în mod deosebit acest lucru: "Cei din presă veneau fără să fie chemați, de multe ori nici nu ne-am dat seama că vor veni".

Una din problemele majore cu care se confruntă liderul asociației este cea a oamenilor cu care lucrează în asociație: „Eu am propus de exemplu un comitet de conducere, să nu-și spună doar unul singur părerea, să-i vedem și pe alții, poate iese unul mai bun președinte. Dar nu a fost nici unul. Problema care există la noi, ca peste tot de altfel, este că toți vor să fie șefi. Vă dau un exemplu: eu am intrat în această organizație pentru că am vrut să fac ceva, știind că se poate face ceva cu puținii oameni care există. Dar aici ar mai trebui oameni, care să pună suflet, nu doar ambiție".

Așadar, doar prin efortul personal al unei singure persoane, oricât ar fi de nobilă o inițiativă, ea este sortită eșecului dacă nu se mai implică și cei care - la urma urmei - au responsabilități reale în ameliorarea condiției populației rome.